DNBPUBLIC

Prioriteiten voor het nieuwe kabinet

Gesprek Klaas Knot met informateur Hamer
30 juni 2021

DeNederlandscheBank
EUROSYSTEEM

Prioriteiten voor het nieuwe kabinet

De vooruitzichten voor de Nederlandse economie staan nog steeds in het teken van het coronavirus, al lijkt het einde in zicht door de grootschalige beschikbaarheid en toediening van effectieve vaccins. In lijn met de versoepelingen van de contactbeperkende maatregelen trekt het economisch herstel naar verwachting vanaf het tweede kwartaal van 2021 sterk aan. Tegen deze achtergrond is het gewenst steunmaatregelen af te bouwen en de blik op de komende jaren te richten waarin het verduurzamen van de economie en het aanpakken van de onevenwichtigheden op de woning- en arbeidsmarkt belangrijke uitdagingen zijn.

Afbouw steunmaatregelen en stimuleren schuldherstructurering
De *steunmaatregelen* van de overheid hebben in belangrijke mate bijgedragen aan het beperken van de economische schade. Nu de contactbeperkende maatregelen worden afgeschaald en de pandemie onder controle lijkt te komen, is afbouw van de steunmaatregelen wenselijk. Dit zorgt ervoor dat economische aanpassingsprocessen weer op gang kunnen komen en voorkomt onnodige kosten voor de overheidsfinanciën. Een verlenging van de steunmaatregelen in het vierde kwartaal van 2021 ligt dan ook niet voor de hand.

De komende periode vergt de verzwakte financiële positie van bedrijven aandacht. Bedrijven die met hoge schulden uit de crisis komen, kunnen vanwege terughoudendheid of beperkte toegang tot krediet minder investeren, waardoor het herstel achterblijft. Er ligt een rol voor de overheid om *herstructurering van overmatige schulden voor levensvatbare bedrijven* te stimuleren via publiek-private oplossingen, bijvoorbeeld door met vooraf opgestelde beleidsregels vrijwillige private schuldafschrijvingen te spiegelen met publieke schuldafschrijving. Generieke kwijtschelding van schulden is ongewenst.

Er is op korte termijn geen noodzaak voor bezuinigingen of lastenverzwaringen om de *overheidsschuld* sneller te laten dalen. De verslechtering van de overheidsfinanciën blijft immers binnen de perken. Tegelijkertijd is er geen behoefte om de economie verder aan te jagen vanuit de overheidsbegroting, aangezien naar verwachting sprake is van een vlot en krachtig herstel.

Adresseren structurele uitdagingen
Nu er zicht ontstaat op de wereld na de pandemie, blijkt eens te meer dat de Nederlandse economie voor grote uitdagingen op ten minste drie beleidsterreinen staat: de *transitie naar een klimaatneutrale economie*, de *woningmarkt* en de *arbeidsmarkt*. Het is belangrijk dat deze structurele uitdagingen door een volgend kabinet worden geadresseerd. Daarnaast is het zaak de voorgenomen hervorming van het pensioenstelsel door te zetten, het belastingstelsel te vereenvoudigen en de Economische en Monetaire Unie (EMU) te versterken. Juist een kleine, open economie als de Nederlandse heeft immers baat bij een sterk Europa.

Transitie naar een klimaatneutrale economie
Het klimaatbeleid zal flink aangescherpt moeten worden om de reductiedoelstelling uit de Klimaatwet te realiseren en om de recent aangescherpte Europese doelstelling te vertalen naar nationaal beleid.

Cruciale ingrediënten voor de transitie naar een klimaatneutrale economie zijn:
- Het beter beprijzen van uitstoot. Dit is vooral nodig voor vervuilende sectoren en kan gerealiseerd worden via minder degressieve energiebelastingen, het afschaffen van de vrijstellingen op brandstofverbruik, bijvoorbeeld binnen de luchtvaart, en een betere aansluiting van energiebelastingen bij de CO2-intensiteit van verschillende energiedragers. Betere beprijzing van uitstoot wordt idealiter gerealiseerd op EU-niveau, via een Green Deal waarin het Europese emissiehandelssysteem (ETS) wordt aangescherpt en uitgebreid.

- De opschaling van publieke en vooral private klimaatinvesteringen. Voor een succesvolle en tijdige transitie zijn de komende jaren grootschalige groene investeringen nodig. Om private investeringen van de grond te krijgen, is naast betere uitstootbeprijzing ook meer regie en ondersteuning nodig vanuit de overheid (via subsidies, cofinanciering en garanties).
- Het treffen van maatregelen om de stikstofuitstoot duurzaam te verminderen. Hoge stikstofuitstoot in de landbouw legt beslag op de beschikbare stikstofruimte voor andere sectoren. Reduceren van stikstofuitstoot vergt dat het voor boeren financieel aantrekkelijker wordt om duurzame investeringen te doen en dat consumenten worden geprikkeld tot meer duurzame keuzes.
- Het versnellen van de verduurzaming van de gebouwde omgeving. Dit kan via hogere subsidies en normering voor verduurzaming voor eigen woning, verhuurders en bedrijfspanden en door hogere kortingen op de verhuurdersheffing, in ruil voor verdere inspanningen van corporaties om de woningvoorraad te verduurzamen.

Voor de opschaling van publieke klimaatinvesteringen en tijdelijke ondersteuning van private klimaatinvesteringen is budgettaire ruimte beschikbaar, onder andere via het Nationale Groeifonds, de Europese crisismiddelen en door het terugsluizen van de opbrengsten van uitstootbeprijzing en de afbouw van subsidies die het klimaat en milieu schaden.

Woningmarkt
De woningmarkt functioneert niet goed, vooral door een ontoereikend aanbod, verstoorde prijsvorming en hoge hypothecaire schuldopbouw. Dit draagt bij aan de grilligheid van onze economie en maakt huishoudens financieel kwetsbaar.

De cruciale ingrediënten voor deze hervorming zijn:
- Het vergroten van het woningaanbod, vooral in het middensegment van de (particuliere) huurmarkt. Dit kan via het versterken van de regierol van het rijk en sterkere prikkels bij gemeenten (zoals met een speciaal OZB-tarief of een planbatenheffing) en projectontwikkelaars (zoals met een bouwplicht of tijdelijke bouwvergunningen). Corporaties kunnen geprikkeld worden door jaarlijks bindende afspraken te maken over nieuw te bouwen woningen, in ruil voor een verlaging van de verhuurdersheffing.
- Het geleidelijk afbouwen van de fiscale voordelen voor kopers ten opzichte van huurders, waaronder de verdere afbouw van de hypotheekrenteaftrek. Afbouwen van fiscale voordelen voor kopers leidt tot een aantrekkelijker vrijehuursegment, minder opdrijving van prijzen en hypotheekschulden en verbetert de positie van starters. Het geleidelijk overhevelen van woningbezit van box 1 naar box 3 leidt tot relatief beperkte effecten op de koopkracht en de overheidsfinanciën.
- Geen verruiming van leennormen. Verruiming van de leennormen leidt tot verdere prijsopdrijving en hogere hypotheekschulden, wat ook de volatiliteit van de Nederlandse economie versterkt.

Arbeidsmarkt
Op de arbeidsmarkt is het zaak de tweedeling tussen vast en flex aan te pakken. Dit vergt een integrale hervorming, langs de lijnen van de commissie Borstlap.

De cruciale ingrediënten van deze hervorming zijn:
- Het verder verkleinen van de fiscale verschillen tussen werknemers en zelfstandigen, door het geleidelijk afbouwen van de zelfstandigenaftrek. Dit leidt tot een gelijker speelveld tussen werkenden.
- Het verkleinen van de verschillen in sociale bescherming tussen vaste en flexibele contracten. Hierbij kan onder andere gedacht worden aan het aanscherpen van de regelgeving rondom uitzendcontracten en het inkorten van de loondoorbetalingsverplichting bij ziekte.
- Een sociaal vangnet dat bescherming biedt aan álle werkenden. Het is zaak dat ook zelfstandigen zich verplicht verzekeren tegen arbeidsongeschiktheid en dat nagedacht wordt over een structureel vangnet dat ook flexwerkers en zelfstandigen inkomensondersteuning biedt bij uitzonderlijke economische omstandigheden.